



Visie op passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen

Opgesteld door Projectgroep Inzet subsidiegelden HB

Inleiding

Binnen ons SWV streven we ernaar om voor iedere leerling een passende onderwijsplek te realiseren. Als het gaat om de doelgroep van hoogbegaafde leerlingen hebben we de ambitie uitgesproken om in 2026 over een dekkend aanbod te beschikken, zowel op het niveau van basisondersteuning, (bovenschoolse) extra ondersteuning en extra ondersteuning in geval van complexe casuïstiek.

Om tot een SWV-breed gedragen optimalisatie van het ondersteunings- en onderwijsaanbod aan hoogbegaafde leerlingen te komen, is het belangrijk om te vertrekken vanuit een gezamenlijke missie en visie, passend bij de missie en visie op onderwijs zoals beschreven in het ondersteuningsplan van het SWV ([Ondersteuningsplan SWV Helmond-Peelland PO](#)).

Scholen binnen ons SWV verschillen onderling in hun visie op onderwijs, wat ook maakt dat de visie op onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen (en de uitwerking daarvan in het beleid/aanbod) kan en mag verschillen. In dit visiedocument wordt dan ook uitgegaan van een overkoepelende, SWV-brede visie op passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, waarbij uitgangspunten worden benoemd op basis van het SWV-breed gedragen ondersteuningsplan. Verdere nuancering zal op schoolniveau onder meer worden uitgewerkt in de protocollen HB die gaan worden opgesteld, waarmee scholen zich onderscheiden en verhelderen wat zij bieden in de (basis)ondersteuning. Vanuit de projectgroep wordt een praktisch document ontwikkeld dat scholen als leidraad kunnen gebruiken voor het inrichten van deze ondersteuning.



Missie passend onderwijs

De missie van het SWV zoals omschreven in het Ondersteuningsplan SWV Helmond-Peelland PO (2022-2026) betreft alle leerlingen in het SWV, waaronder ook de hoogbegaafde leerlingen. In dit visiestuk wordt de SWV-brede missie dan ook overgenomen:

Samenwerken aan (nog) beter passend en steeds inclusiever onderwijs.

Visie op passend onderwijs

In de visie die in dit document wordt opgesteld ten aanzien van het passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, worden uitgegaan van de acht principes uit de visieomschrijving uit het Ondersteuningsplan SWV Helmond-Peelland PO (2022-2026):

1. Handelingsgericht; meer preventie, minder curatie
2. Licht en kort; meer vroeger, minder later
3. Dekkend en passend; meer thuisnabij, minder veraf
4. Denken in kansen; meer normaliseren, minder problematiseren
5. Arrangeren, doen wat nodig is; meer inclusie, minder exclusie
6. Wij doen het samen; meer samen, minder alleen
7. Effectief en efficiënt; meer daden, minder praten
8. Betaalbaar en doelgericht; meer toerekenen, minder afrekenen

De overheid streeft ernaar dat in 2035 de meeste scholen de overgang naar een inclusieve leeromgeving hebben gemaakt. Binnen ons SWV wordt hiernaar toegewerkt in de werkgroep 'inclusieve leer- en ontwikkelomgeving'. In onze visie op onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen, sluiten we aan bij de definitie van een inclusieve leeromgeving die momenteel ontwikkeld wordt vanuit deze werkgroep:

“Binnen een inclusieve leeromgeving zijn alle kinderen welkom op een school dichtbij huis. Er wordt vanuit een pedagogische basis gewerkt aan de brede ontwikkeling van alle kinderen. Elk kind ontwikkelt zich, wordt gezien en hoort erbij. De kinderen leren met en van elkaar. Het schoolteam is multidisciplinair en biedt de ondersteuning die nodig is om alle kinderen onderwijs te bieden. De inclusieve leeromgeving is toegankelijk voor alle kinderen, leraren en ouders.”

In dit visiedocument wordt de visie op het passend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen beschreven en worden aanbevelingen voor verdere ontwikkelingen gedaan. In het toewerken naar en het zo goed mogelijk aansluiten bij de inclusieve leer- en ontwikkelomgeving kan het zijn dat hierin nog wijzigingen zullen plaatsvinden.

Bovenstaande principes en definitie vertalen zich naar de volgende visie op het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen op SWV-niveau:

Zowel in de literatuur als in de praktijk is er geen consensus over de definitie van hoogbegaafdheid. Er is een veelheid aan modellen en theorieën die hoogbegaafdheid en de kenmerken daarvan beschrijven. Hieruit vloeit voort dat geen enkele hoogbegaafde leerling hetzelfde is. Deze leerlingen kunnen deels dezelfde ondersteuningsbehoeften hebben, maar door onder meer omgevings-, systeem- en persoonlijkheidsfactoren kunnen de ondersteuningsbehoeften sterk uiteenlopen. Om die reden stellen we de ondersteuningsbehoeften van de leerling centraal in het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen.



Dit denken vanuit ondersteuningsbehoeften sluit aan bij het gebruiken van de term 'hoogbegaafdheid' als een concept in plaats van als een label (Hoozeveen, 2022); een label kan leiden tot het hebben van niet passende verwachtingen, wat niet ten goede komt aan de leerling. In onze visie spreken we over hoogbegaafdheid vanuit dit conceptueel denken.

Het is belangrijk om hoogbegaafdheid tijdig te signaleren en continu alert te blijven op signalen. Leerlingen met kenmerken van hoogbegaafdheid lopen risico op onderpresteren wanneer er een mismatch is tussen hun onderwijsbehoefte en het onderwijsaanbod (Bakx, 2019). Het te laat of niet signaleren kan leiden tot ernstige problemen en schooluitval (Wittelings et al., 2023). Voor jonge kinderen geldt dat zij geneigd zijn om zich snel aan te passen aan de norm van de groep (Schrover, 2015), waarmee er sprake is van een risico op het niet herkennen van hoogbegaafdheid. Het verkrijgen van informatie uit de voorschoolse periode is dan ook belangrijk voor deze groep. Bij het signaleren van hoogbegaafdheid is het van belang om ouders te betrekken. Ouders zijn vaak de eersten die kenmerken van hoogbegaafdheid bij hun kind signaleren en ze zijn een belangrijke bron als het gaat om begrip van de diversiteit aan kenmerken van hoogbegaafdheid, ook vanuit een cultureel perspectief (Ishimaru, 2019). Hierbij is het belangrijk om in gesprek met ouders de juiste vragen te stellen, waarbij gebruik gemaakt wordt van gesprekspunten of vragen die de diversiteit van signalen en uitingen van hoogbegaafdheid reflecteren. Het signaleren is onderdeel van het protocol HB dat door iedere school wordt ontwikkeld. Suggesties voor dit onderdeel worden in de richtlijnen voor het Protocol HB vermeld (onderdeel 'Ondersteuning voor leerlingen met een hoog cognitief ontwikkelingspotentieel' uit het document 'Richtlijnen basisondersteuning').

Na het signaleren van hoogbegaafdheid is het vaststellen van de ondersteuningsbehoeften belangrijk voor het kunnen organiseren van een passend aanbod in het onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. Als het gaat om hoogbegaafde leerlingen met een complexe ondersteuningsbehoefte, geven Burger-Veltmeijer et al. (2018) aan dat bij het diagnosticeren een individuele benadering nodig is om de sterktes en zwaktes van een leerling te kunnen identificeren, wat het belang van de analyse van de ondersteuningsbehoeften onderschrijft. Vanuit de projectgroep wordt voorgesteld om het gebruik of de ontwikkeling van een model/werkwijze om de ondersteuningsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen vast te stellen, verder te onderzoeken.

Differentiatie en organisatie van een passend aanbod zijn onderdeel van de basisondersteuning, vastgelegd in het protocol HB. Bij het inrichten van een passende leeromgeving, is er een laagdrempelige mogelijkheid tot afstemming met en consulteren van HB-specialisten die in ons SWV binnen de scholen en besturen aanwezig zijn. Ook zijn er mogelijkheden tot laagdrempelige consultatie van externe experts. Bij het afstemmen van de leeromgeving en -aanbod op de ondersteuningsbehoeften wordt samen met de leerling, ouders en eventueel andere betrokken externe partners onderzocht wat werkt. Educatief partnerschap is de basis.

Middels plusklassen of verrijkingsgroepen wordt tegemoet gekomen aan de behoefte aan relatie met ontwikkelingsgelijken. Uit onderzoek komen positieve effecten naar voren van het volgen van deeltijdonderwijs in groepen met ontwikkelingsgelijken (Van Weerdenburg et al., 2023). Leerlingen voelen zich beter thuis bij ontwikkelingsgelijken en ervaren dat er beter aan hun behoefte aan autonomie tegemoet gekomen wordt. Ook ervaren zij positieve effecten op hun motivatie en prestaties. Volgens Verouden (in Van Gerven, 2019) biedt een dergelijk plusklasaanbod onder meer cognitieve uitdaging en wordt de ontwikkeling van leerstrategieën, plezier in leren, zelfbewustzijn en samenwerken versterkt. Binnen ons SWV is er binnen de meeste scholen en besturen een plus- of



verrijkingsgroep aanwezig (vragenlijst tussenmeting subsidie HB, 2024) of zijn er samenwerkingsafspraken tussen scholen onderling. Dit draagt bij aan het uitgangspunt dat voor iedere hoogbegaafde leerling ontmoeting met ontwikkelingsgelijken tot de mogelijkheden behoort.

Wanneer de ondersteuningsbehoeften van een hoogbegaafde leerling de basisondersteuning overstijgen, wordt er een OPP opgesteld en wordt de inzet van aanvullende expertise overwogen. Expertise op het gebied van hoogbegaafdheid dient dan ook voor iedere school beschikbaar te zijn. Deze expertise kan binnen de school aanwezig zijn, maar ook bovenschols op bestuurlijk niveau (expertiseschil). Uit de tussenmeting uit 2024 is gebleken dat op veel scholen en binnen alle besturen toegang is tot HB experts (HB specialisten).

Wanneer er sprake is van complexe ondersteuningsbehoeften waar na het doorlopen van de interne ondersteuningsroute niet aan tegemoet gekomen kan worden, wordt er geschakeld naar de ondersteuningsroute op SWV-niveau¹. Vanuit de projectgroep wordt voorgesteld om dit te (blijven) doen in een Kans!overleg, conform de ondersteuningsroute van het SWV en de 'tijdelijke procedure bekostiging en registratie HB leerlingen met complexe ondersteuningsbehoeftes'. In het Kans!overleg sluit een HB-expert aan en wordt bekeken wat de huidige school al heeft ingezet, of er nog mogelijkheden liggen op de huidige of andere thuisnabije school, of dat er behoefte is aan een voltijds HB-aanbod op maat (hoe dit exact wordt vormgegeven, wordt nog verder uitgewerkt vanuit de projectgroep). Dit vertaalt zich in naar het voorstel voor de inzet van de volgende arrangementen voor hoogbegaafde leerlingen met een complexe ondersteuningsbehoefte:

- Expertise arrangement:
 - Werkwijze en doelen conform de huidige inzet van deze arrangementen voor alle leerlingen in het SWV.
 - Inzet expertise vanuit het SWV (HB-expert vanuit een vastgestelde expertisepool op SWV-niveau) of externe expertise.
- Licht of intensief arrangement:
 - Werkwijze en doelen conform de huidige inzet van deze arrangementen voor alle leerlingen in het SWV.
- Voltijds arrangement (op een voltijds locatie):
 - Uitgangspunt is om in de periode dat het arrangement loopt, uitgezocht wordt wat de leerling nodig heeft om weer thuisnabij (op de school van herkomst of een andere thuisnabije school) onderwijs te kunnen volgen. De lange- en korte termijn doelen worden opgesteld in een OPP en minimaal halfjaarlijks geëvalueerd.
 - De duur van het arrangement kan verschillen per casus. Voor de ene leerling kan een kortere periode waarin ondersteuningsbehoeften in kaart worden gebracht om succesvol terug te keren op de school van herkomst, aan de orde zijn. Voor de andere leerling kan een langere periode gewenst zijn om stabiliteit, rust en veiligheid te kunnen waarborgen. Dit kan voor sommige leerlingen betekenen dat zij de rest van de basisschoolperiode gebruik blijven maken van een voltijds voorziening. Hierover wordt met alle betrokkenen inclusief ouders afgestemd en worden er afspraken

¹ De verwachting is dat wanneer het aanbod op de ondersteuningsniveaus 1, 2 en 3 versterkt worden, er minder leerlingen doorstromen naar de ondersteuningsniveaus 4 en 5. Versterking op deze drie niveaus vindt onder meer plaats door de inzet van de 'scholing en expertiseversterking' (zie ook de uitwerkingen op de verschillende deelgebieden in het projectplan).



gemaakt over de duur van het arrangement en de datum van evaluatie. Het arrangement kan na evaluatie worden afgesloten wanneer de doelen in het OPP zijn behaald, of verlengd worden indien nodig en wenselijk.

- Uit te voeren op de huidige locaties voor voltijds HB. Er dient nog verkend te worden of op basis van de cijfers over de prevalentie en geografische spreiding van complexe ondersteuningsbehoeften binnen het SWV, hieraan een andere locatie aan toegevoegd dient te worden.

Voor de groep leerlingen waarbij sprake is van een complexe ondersteuningsbehoefte is samenwerking tussen gemeenten en onderwijs essentieel. Binnen het SWV is ons uitgangspunt dat ieder kind recht heeft op onderwijs. Voor deze doelgroep wordt er aangesloten bij de uitgangspunten van het OZA-project.

Op ieder moment in de ondersteuningsroute is het belangrijk om goed zicht te hebben op dat wat er in het onderwijs op de huidige school, maar ook op andere scholen geboden kan worden. Zoals in de inleiding van dit document is vermeld, kan en mag aanbod tussen scholen onderling verschillen. Deze verschillen zijn gunstig uitgaande van de diversiteit aan ondersteuningsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen. Zicht hebben op dat wat er geboden wordt in de thuisnabije omgeving, is hierin cruciaal. Binnen scholenkringen dient met dan ook op de hoogte te zijn van het aanbod van de scholen op het gebied van hoogbegaafdheid en samen te werken naar een dekkend, thuisnabij aanbod voor iedere leerling. Dit punt is onderdeel van de bredere ontwikkeling naar een inclusieve leer- en ontwikkelomgeving en zal daarin een plek krijgen.

In het kader van algemene uitwisseling en bevordering van kennis, expertise en inzet ontmoeten deskundigen uit het SWV elkaar (intervisie). Ook op een breder niveau wordt partnerschap ervaren tussen de scholen, ouders, het SWV en andere partners (o.a. voorschool, scholen voor voortgezet onderwijs, zorg, gemeente, Brainport en andere SWV's). Samenwerking met het voortgezet onderwijs is van belang om de doorstroom naar én een goede landing van de leerling in het voortgezet onderwijs te bevorderen. Vanuit de projectgroep wordt dit verder ontwikkeld.

Dit alles wordt op een duurzame wijze vormgegeven, zodat ook na het aflopen van de subsidieperiode (31-12-2025) het aanbod toegankelijk blijft en vanuit de opgedane ervaringen verder ontwikkeld kan worden. Hierbij wordt toegewerkt naar het streven naar een inclusieve leeromgeving in 2035.



Vervolg na visieontwikkeling

Niet alle in de visie beschreven activiteiten en aanbod zijn op dit moment volledig uitgewerkt. In de laatste bijeenkomst van de projectgroep zijn er nadere afspraken gemaakt over de verdere uitwerking en vertaling van de visie naar de praktijk. Bij deze verdere uitwerking die plaats zal vinden in de periode na maart 2025.





Bijlage Literatuurlijst

- Bakx, A.W.E.A. (2019). *Begaafde leerling zoekt leerkracht*. Inaugurele rede, Radboud Universiteit.
- Burger-Veltmeijer, A. E. J., Kroesbergen, E. H., Minnaert, A. E. M. G., Hoogeveen, L. (2018). *Passend onderwijs voor dubbel-bijzondere (hoog)begaafde leerlingen: Fabels en feiten over (het voorkomen van) frustratie van talent*. Rapportage NRO-project 405-18-631.
- Hoogeveen, L. (2022). *Hoogbegaafdheid is geschikt als concept, maar niet als label*. Radboud Universiteit.
- Ishimaru, A. M. (2019). *From family engagement to equitable collaboration*. Educational Policy, 33(2), 350–385.
- Schrover, E. (2015). *Uitdagend onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.
- Van Gerven, E. (Ed.). (2019). *De Gids: Over begaafdheid in het basisonderwijs* (2nd ed.). Leuker.nu.
- Van Weerdenburg, M., Hoogeveen, L., & Bakx, A. (2023). *Peergrouponderwijs als effectieve vorm van aangepast onderwijs voor leerlingen met hoge cognitieve capaciteiten*. Kenniscentrum Hoogbegaafdheid.
- Wittelings, M., Paans, C., Knoop-Van Campen, C., Kroesbergen, E., Hoogeveen, L., Minnaert, A., ... Franssen, B. (2023). *Niet langer tussen wal en schip: Een opmaat naar passende loopbruggen voor dubbel bijzondere leerlingen*. Radboud Universiteit
<https://www.ru.nl/onderzoek/onderzoeksprojecten/tussen-wal-en-schip>.